

Agnieszka Konopelko

Politechnika Białostocka

PRAWNO-POLITYCZNE UWARUNKOWANIA WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ POLSKI I KRAJÓW REGIONU KAUKAZU POŁUDNIOWEGO

Streszczenie: Celem artykułu jest analiza zakresu i założeń prawno-politycznych determinant współpracy gospodarczej Polski i krajów regionu Kaukazu Południowego. W ostatnim okresie nastąpiło ożywienie stosunków między Polską a Armenią, Azerbejdżanem i Gruzją zarówno w zakresie umów bilateralnych, jak i w aspekcie wielostronnego Partnerstwa Wschodniego. Jednak gruntowna i całościowa ocena postępów wdrażania programu PW będzie możliwa za kilka lat. Autorka podkreśla, że kraje regionu Kaukazu Południowego deklarują zadowolenie z programu PW, chociaż wynika to z różnych czynników: Azerbejdżan jest skoncentrowany na współpracy energetycznej, Armenia liczy na umowę stowarzyszeniową, natomiast jedynie Gruzja wydaje się przygotowana na szeroką współpracę w ramach partnerstwa.

Słowa kluczowe: Kaukaz Południowy, Partnerstwo Wschodnie, Europejska Polityka Sąsiedztwa.

1. Wstęp

Polska polityka wschodnia wobec krajów regionu Kaukazu Południowego, przy uwzględnieniu polskiego interesu narodowego i strategii obranej przez same państwa członkowskie, warunkowana jest również wieloma czynnikami zewnętrznymi, jak działania poszczególnych krajów członkowskich oraz całej Unii Europejskiej, polityka Federacji Rosyjskiej wobec „naturalnej” strefy wpływów, a także strategie państw trzecich, np. USA, Iranu czy Turcji, aczkolwiek kraje tego regionu nie są w grupie państw priorytetowych ani w polityce zewnętrznej UE, ani polskiej polityce zagranicznej¹.

Największa dynamika w stosunkach dwustronnych widoczna jest w relacjach polsko-gruzińskich po obaleniu prezydenta Eduarda Szewardnadze w 2003 r. i dojściu do władzy prozachodniej opozycji. Gruziniński prezydent Michail Saakaszwili po raz pierwszy spotkał się w Warszawie z prezydentem RP Aleksandrem Kwaśniewskim w 2004 r. Prezydent RP Lech Kaczyński również wspierał mające prozachod-

¹ M. Falkowski, *Polityka Rosji na Kaukazie Południowym i w Azji Centralnej*, Prace OSW nr 23, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2006.

nie ambicje państwa, w tym starania Gruzji o przyjęcie do NATO. W 2006 r. w Tbilisi podpisano dwustronne memorandum o współpracy na rzecz integracji europejskiej i euroatlantyckiej².

W dniu 13 sierpnia 2008 r. prezydent Lech Kaczyński wraz z prezydentami Ukrainy, Litwy i Estonii oraz premierem Łotwy wydali wspólną deklarację, w której wyrazili pełne poparcie dla integralności terytorialnej Gruzji³.

Prezydent Bronisław Komorowski zapewnił o kontynuacji polityki aktywnego wspierania przez Polskę dążeń Gruzji do członkostwa w NATO. Minister spraw zagranicznych Radosław Sikorski potwierdził, że Polska wspiera euroatlantyckie aspiracje Gruzji⁴.

Ramy współpracy rządu polskiego i państw regionu Kaukazu Południowego są określone postanowieniami umów bilateralnych, ale także wynikają z umów wielostronnych podpisanych przez Wspólnoty Europejskie oraz poszczególne państwa.

W 2004 r. Europejska Polityka Sąsiedztwa (EPS) została rozszerzona na kraje Południowego Kaukazu – Armenię, Azerbejdżan i Gruzję. Warunkiem uruchomienia współpracy UE i krajów sąsiedzkich w ramach EPS było podpisanie umów o partnerstwie i współpracy. Celem umów jest wzmocnienie demokracji w krajach Południowego Kaukazu i rozwój ich gospodarek poprzez współpracę oraz dialog polityczny. Umowy o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Republiką Armenii, Azerbejdżanu i Gruzji podpisano 22 kwietnia 1996 r. w Luksemburgu⁵.

Umowy mają charakter ogólny i dotyczą: stworzenia odpowiednich ram dla dialogu politycznego, wsparcia starań o umocnienie demokracji, rozwoju gospodarki w kierunku gospodarki rynkowej, wsparcia wymiany handlowej i inwestycji oraz stworzenia podstaw współpracy prawnej, gospodarczej, społecznej, finansowej, cywilnej, naukowej, technologicznej i kulturalnej. Szczególny nacisk położono na prawidłowe ukształtowanie stosunków politycznych i demokratyzację systemów politycznych Armenii, Azerbejdżanu i Gruzji oraz ochronę praw człowieka⁶.

² *Stosunki dwustronne Gruzja – Polska*, Stosunki Międzynarodowe, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Gruzja,stosunki_dwustronne,Polska, 5.12.2010.

³ M. Kaczmarek, *Polska polityka wschodnia na tle polityki wschodniej Unii Europejskiej, czyli Europa idzie na Wschód (po 2005 roku)*, Monitoring Polskiej Polityki Zagranicznej, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2009.

⁴ *Sikorski: Polska wspiera aspiracje Gruzji do NATO*, Fakty Interia.pl, <http://fakty.interia.pl/raport/gruzja-osetia/news>, 17.12.2010.

⁵ Umowa z dnia 22 kwietnia 1996 r. o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Armenii, z drugiej strony, DzU nr 39, poz. 269; Umowa z dnia 22 kwietnia 1996 r. o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Azerbejdżańską, z drugiej strony, DzU L 246 z 17.09.1999; Umowa z dnia 22 kwietnia 1996 r. o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z jednej strony a Gruzją z drugiej strony, DzU L 205 z 4.08.1999.

⁶ *Partnership and Cooperation Agreements (PCAs)*, Portal Europa, http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries, 13.12.2010.

Pierwszym całościowym programem UE dotyczącym stosunków zewnętrznych Unii z Armenią, Azerbejdżanem, Białorusią, Gruzją, Mołdową oraz Ukrainą była inicjatywa Partnerstwa Wschodniego (PW) przyjęta 7 maja 2009 r. w Pradze. PW zgodnie z „nową jakością” ma przyczynić się do zbliżenia i stopniowej integracji wyodrębnionych państw Europy Wschodniej i Kaukazu Południowego z UE, chociaż nie przesądza kwestii ewentualnej akcesji. W ramach PW współpraca jest rozwijana w takich dziedzinach, jak: prawa człowieka, gospodarka rynkowa, zrównoważony rozwój, dobre zarządzanie, bezpieczeństwo energetyczne czy współpraca naukowa oraz kulturalna. Do głównych celów programu należą: ustanowienie politycznego stowarzyszenia, stref wolnego handlu państw partnerskich z UE, liberalizacja reżimu wizowego, ustanowienie reżimu bezwizowego oraz utworzenie struktury współpracy wielostronnej⁷.

2. Stosunki wzajemne w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa i Partnerstwa Wschodniego

Polskie władze, oceniając założenia i efekty Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS), uznały, że proponowane ramy polityczne są zbyt ograniczone i nie oferują państwom partnerskich perspektywy członkostwa. Ponadto stwierdzono, że EPS zrównuje wschodnich i południowych sąsiadów Unii, nie zważając na realia geopolityczne i uznając dominację Rosji na obszarze WNP. Zatem próbą stworzenia przez Polskę regionalnego wymiaru EPS wobec wschodnich sąsiadów UE stał się pomysł Partnerstwa Wschodniego. Inicjatywa została zgłoszona wspólnie ze Szwecją w 2009 r. Partnerstwo Wschodnie jest pierwszym przykładem aktywnego uczestnictwa Polski w polityce Unii⁸.

W maju 2010 r. w Sopocie odbyło się pierwsze nieformalne posiedzenie ministrów spraw zagranicznych Partnerstwa Wschodniego. Przedmiotem dyskusji szefów dyplomacji 33 państw i Komisarza ds. Rozszerzenia i Europejskiej Polityki Sąsiedztwa były: praktyczna implementacja Partnerstwa, w tym plany i działania Komisji Europejskiej, zasady finansowania, kalendarz i metody realizacji kolejnych etapów wdrażania inicjatywy oraz możliwości uczestnictwa państw członkowskich i partnerskich w kreowaniu i wdrażaniu projektów. Państwa partnerskie przedstawiły swoje oczekiwania związane z pogłębieniem stosunków z Unią Europejską i realizacją konkretnych programów⁹.

Komisja Europejska przeznaczyła na potrzeby PW w latach 2010–2013 kwotę 600 mln euro, w tym 350 mln euro nowych funduszy. Powyższe źródła są skierowane na trzy główne cele: *Comprehensive Institution Building Programmes* ukierunkowane na wspieranie reform w krajach partnerskich (ok. 173 mln euro), *Pilot Regional*

⁷ *Partnerstwo Wschodnie*, MSZ, <http://www.ms.gov.pl/Partnerstwo,Wschodnie>, 1.12.2010.

⁸ M. Kaczmarek, wyd. cyt.

⁹ *Partnerstwo Wschodnie...*

Development Programmes skierowane na wyrównywanie różnic ekonomicznych i społecznych w krajach partnerskich (ok. 75 mln euro) oraz wdrażanie wielostronnego wymiaru Partnerstwa Wschodniego w ramach EPS 2010–2013 (ok. 350 mln euro). Według Komisji Europejskiej w latach 2010–2013 łączna alokacja na kraje PW wyniesie 1,9 mld euro środków pomocowych EPS¹⁰.

Przyjęcie przez Radę Europejską programu Partnerstwa Wschodniego nie zakończyło działań Polski związanych z tą inicjatywą. Polskie MSZ zaplanowało realizację pierwszych projektów pilotażowych, finansowanych z budżetu narodowego. Dotyczą one: promocji praw człowieka, rozwoju regionalnego oraz ochrony dziedzictwa kulturowego. Podkreślono znaczenie skoordynowanych działań państw członkowskich i Komisji Europejskiej w zakresie pomocy rozwojowej przekazywanej beneficjentom PW. Polska zaproponowała utworzenie stanowiska specjalnego koordynatora ds. Partnerstwa oraz utworzenie mechanizmu finansowego pozwalającego na nawiązanie współpracy z państwami pozaunijnymi, takimi jak USA, Kanada i Japonia¹¹.

Dzięki inicjatywie PW pojawiła się dodatkowa możliwość pogłębienia stosunków z państwami partnerskimi w ramach współpracy rozwojowej. Polska od początku uruchomienia programu pomocy wspiera kraje Europy Środkowo-Wschodniej. W latach 2004–2005 projekty na rzecz Gruzji realizowały organizacje pozarządowe, a od 2006 r. w programie biorą udział także jednostki samorządu terytorialnego, organy administracji rządowej i Ambasada RP w Tbilisi. W 2008 r. strona polska zadeklarowała kwotę 5,3 mln euro na wsparcie Gruzji w latach 2008–2010. Do priorytetowych sektorów wsparcia zaliczono: rozwój obszarów wiejskich, rozwój lokalny, rozwój instytucji społecznych, odbudowę małej infrastruktury oraz wsparcie aspiracji euroatlantyckich. Polska jest największym partnerem działającym na rzecz reformy regionalnej w Gruzji. W 2009 r. przyznano 13 dotacji dla organizacji pozarządowych w wysokości 886 488 euro na rozwój instytucji społecznych, rozwój lokalny oraz rozwój obszarów wiejskich. Ponadto zarekomendowano cztery projekty jednostek samorządu terytorialnego w kwocie 104 670 euro na wsparcie rozwoju lokalnego oraz pięć projektów Ambasady RP w Tbilisi w ramach funduszu małych grantów na kwotę 196 521 euro, dotyczących decentralizacji i rozwoju instytucji społecznych. Przyznano także dotacje w kwocie 383 433 euro na siedem projektów jednostek administracji rządowej w zakresie przygotowania kadr do reformy regionalnej, kontroli eksportu, wsparcia straży granicznej oraz rozwoju obszarów wiejskich¹².

¹⁰ *Vademecum on Financing in the Frame of the Eastern Partnership*, European Commission External Relations Directorate General Directorate European Neighbourhood Policy, 24 September 2010, ENPI Info Centre, http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=20433&id_type=1, 10.12.2010.

¹¹ B. Wojna, M. Gniazdowski, *Partnerstwo Wschodnie – raport otwarcia*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa, kwiecień 2009.

¹² *Polska pomoc*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, <http://www.polskapomoc.gov.pl>, 21.12.2010.

W 2011 r. na programy współpracy rozwojowej prowadzone przez MSZ przeznaczono w budżecie państwa kwotę 109 mln zł. W 2011 r. MSZ ma także wspierać Gruzję w ramach PW w takich sektorach, jak: dobre zarządzanie (rozwój regionalny, zwalczanie korupcji, wzmocnianie systemu pomocy społecznej oraz niezależnych środków masowego przekazu), migracje i zarządzanie granicami (usprawnienie kontroli celnej, zwalczanie przestępczości celnej i nielegalnej migracji), rozwój obszarów wiejskich, rolnictwo, leśnictwo oraz mała i średnia przedsiębiorczość (wsparcie przedsiębiorczości wiejskiej, aktywizacja zawodowa uchodźców wewnętrznych, ochrona środowiska, efektywność energetyczna). W 2011 r. MSZ ma również wspierać Armenię i Azerbejdżan w ramach PW w takich sektorach, jak: dobre zarządzanie (rozwój regionalny, zwalczanie korupcji), migracje i zarządzanie granicami (kontrola ruchu granicznego), rozwój obszarów wiejskich i rolnictwo oraz rozwój małej i średniej przedsiębiorczości¹³.

Według raportu z 13 grudnia 2010 r. z postępów we wdrażaniu programu PW nastąpiła intensyfikacja wzajemnych relacji pomiędzy UE i Armenią. Trwają negocjacje na temat umowy stowarzyszeniowej, co umożliwi rozpoczęcie negocjacji dotyczących utworzenia pogłębionej strefy wolnego handlu. Ponadto utworzono podkomisje ds. wolności, sprawiedliwości i bezpieczeństwa edukacji, spraw społecznych, telekomunikacji, badań i rozwoju oraz energii, środowiska i transportu. Kontynuowana jest pomoc dla Armenii w zakresie wdrażania Planu Działania i przygotowania władz Armenii do negocjacji na temat umowy stowarzyszeniowej Unii i Armenii. W celu umożliwienia łagodzenia skutków kryzysu gospodarczego Rada zdecydowała o przyznaniu pomocy finansowej Armenii w formie pożyczki w wysokości 65 mln euro i grantu w wysokości 35 mln euro¹⁴.

Podobnie obserwuje się intensyfikację wzajemnych stosunków Unii i Azerbejdżanu. Trwają negocjacje dotyczące umowy stowarzyszeniowej UE i Azerbejdżanu. Ustanowiono podkomisje ds. wolności, sprawiedliwości, bezpieczeństwa, demokracji i ochrony praw człowieka oraz edukacji, spraw społecznych, telekomunikacji, badań i rozwoju. Przedmiotem agendy wzajemnych relacji UE i Azerbejdżanu pozostaje współpraca energetyczna. Podobnie jak w przypadku Armenii, Komisja Europejska pracuje nad projektem umów dotyczących ułatwień wizowych i readmisji¹⁵.

W przypadku Gruzji umowy o ułatwieniach wizowych i readmisji podpisano w 2010 r. Umowa wizowa uprościła procedury stosowane przy ubieganiu się o wize przez obywateli Gruzji. Zmniejszono opłatę za wydanie wize z 60 do 35 euro, a dla części wnioskodawców opłata została zniesiona całkowicie. Trwają negocjacje dotyczące umowy stowarzyszeniowej UE i Gruzji, co umożliwi rozpoczęcie negocjacji dotyczących utworzenia strefy wolnego handlu¹⁶.

¹³ *Program polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2011*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2010.

¹⁴ *Implementation of the Eastern Partnership: Report to the Meeting of Foreign Affairs Ministers*, December 13, 2010, European Union-EEAS, <http://eeas.europa.eu/eastern/docs>, 18.12.2010.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

3. Ramy prawne bilateralnej współpracy Polski i krajów Kaukazu Południowego

Poza umowami wielostronnymi, związanymi z członkostwem Polski w Unii Europejskiej, charakter wzajemnych relacji pomiędzy Polską a krajami Kaukazu Południowego określają szczegółowe umowy bilateralne.

Rzeczpospolita Polska i Republika Armenii nawiązały stosunki dyplomatyczne w 1992 r. Ambasada Republiki Armenii działa w Warszawie od 1998 r., a od 2001 r. w Erewanie funkcjonuje Ambasada Polski¹⁷.

Od tego czasu podpisano wiele branżowych umów dwustronnych, które stały się podstawą współpracy poszczególnych instytucji rządowych i pozarządowych. 27 stycznia 1998 r. Armenia i Polska podpisały w Warszawie umowę o współpracy kulturalnej i naukowej, mocą której zobowiązały się popierać wymianę i współpracę we wszystkich dziedzinach kultury i sztuki oraz stwarzać odpowiednie możliwości współpracy między organizacjami, instytucjami i osobami działającymi w tych dziedzinach¹⁸.

6 września 2004 r. w Warszawie podpisano umowę między Rządem RP a Rządem Republiki Armenii o współpracy w dziedzinie obronności. Współpraca ma dotyczyć: wymiany doświadczeń na temat planowania obronnego, funkcjonowania sił zbrojnych w demokratycznym społeczeństwie, w tym kontroli nad strukturami obronnymi, udziału w misjach pokojowych i humanitarnych oraz innych przedsięwzięciach dotyczących wspierania pokoju i zwalczania terroryzmu, organizacji i struktury jednostek wojskowych, edukacji wojskowej, ochrony wymienianych informacji niejawnych, geografii wojskowej, hydrografii, meteorologii, inicjatyw w dziedzinie uzbrojenia i modernizacji sprzętu wojskowego, zastosowania technologii informatycznych i komunikacyjnych w siłach zbrojnych, medycyny wojskowej oraz zagadnień prawnych w dziedzinie obronności¹⁹.

12 marca 2010 r. w Erewanie Polska i Armenia podpisały umowę o wzajemnej współpracy gospodarczej, której celem jest: wykorzystanie potencjału gospodarczego dla wzmocnienia dwustronnych stosunków gospodarczych, zwłaszcza w zakresie wymiany handlowej, inwestycji, innowacji i finansowania projektów gospodarczych, oraz rozwój stosunków w obszarze energetyki, budownictwa, transportu i rolnictwa²⁰.

Marszałek Senatu RP Bogdan Borusewicz podczas spotkania z ministrem spraw zagranicznych Republiki Armenii Edwardem Nalbandianem w lutym 2009 r. pozy-

¹⁷ Ambasada RP w Erewanie, <http://www.erevan.polemb.net>, 16.12.2010.

¹⁸ Umowa z dnia 27 stycznia 1998 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Republiki Armenii o współpracy kulturalnej i naukowej, DzU 2000 nr 2, poz. 9.

¹⁹ Umowa z dnia 6 września 1994 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Armenii o współpracy w dziedzinie obronności, DzU nr 221, poz. 1902.

²⁰ Umowa z dnia 12 marca 2010 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Armenii o współpracy gospodarczej, Monitor Polski nr 56, poz. 761.

tywnie ocenił rozwój stosunków polsko-armeńskich. Wyraził on zadowolenie z postępów w procesie demokratyzacji i stabilizacji systemu Armenii. Z kolei szef armeńskiego MSZ stwierdził, że Armenia jest zainteresowana rozwojem stosunków bilateralnych z Polską, w tym współpracy gospodarczej i kontaktów między przedsiębiorcami, a integracja z Unią Europejską pozostaje priorytetem armeńskiej polityki zagranicznej²¹.

Stosunki dyplomatyczne między Rzeczpospolitą Polską a Azerbejdżanem zostały wznowione w 1993 r. Od 1998 r. w Baku działa Ambasada Polski, a od 2004 r. w funkcjonuje w Warszawie Ambasada Azerbejdżanu²².

Polska i Azerbejdżan podpisały 30 marca 2005 r. w Warszawie umowę o współpracy gospodarczej, której celem jest wzmocnienie dwustronnych stosunków gospodarczych, w szczególności w sferze przedsiębiorczości, inwestycji, innowacji i finansowania przedsięwzięć gospodarczych, oraz rozwój międzyregionalnej współpracy gospodarczej. Współpraca wzajemna ma obejmować takie obszary, jak: sektor energetyczny, przemysł spożywczy, lekki, budowa i modernizacja technologiczna obiektów, usługi związane z finansowaniem, ubezpieczaniem oraz udzielaniem gwarancji dla przedsięwzięć gospodarczych, współdziałanie w dziedzinie certyfikacji, rozwój usług konsultingowych, prawnych, bankowych i technicznych, wymiana personelu technicznego, szkolenia, targi, misje gospodarcze oraz współpraca w dziedzinie turystyki²³.

Podczas wizyty wicepremiera polskiego rządu Waldemara Pawlaka w 2010 r. w Azerbejdżanie minister przemysłu i energetyki Azerbejdżanu Natig Alijew stwierdził, że: „Wzajemne interesy Azerbejdżanu i Polski opierają się głównie na energetyce. W celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego UE Polska uczestniczy w wielu międzynarodowych projektach, wśród których jest budowa euroazjatyckiego ropociągu wspieranego przez Azerbejdżan”²⁴.

W dniu 30 marca 2005 r. w Warszawie została podpisana umowa między Rządem RP a Rządem Republiki Azerbejdżanu o współpracy w dziedzinie obronności. Współpraca między stronami ma dotyczyć: wymiany doświadczeń na temat planowania obronnego, funkcjonowania sił zbrojnych w demokratycznym społeczeństwie, udziału w misjach pokojowych, humanitarnych i innych działaniach dotyczących wspierania pokoju i zwalczania terroryzmu, organizacji sił zbrojnych, wsparcia logistycznego, szkolenia personelu wojskowego, ochrony informacji niejawnych, roz-

²¹ *Wizyta ministra spraw zagranicznych Armenii*, Prawnik.pl, <http://www.prawnik.pl/wiadomosci/wazne/100339>, 16.12.2010.

²² *Polsko-azerbejdżańska opowieść. Rozmowa z Vilayatem Guliyewem, Ambasadorem Nadzwyczajnym i Pełnomocnym Republiki Azerbejdżanu w Polsce*, Magazyn Polityczno-Biznesowy Świat Elit, <http://www.swiatelit.com.pl/index>, 16.12.2010.

²³ Umowa z dnia 30 marca 2005 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Azerbejdżanu o współpracy gospodarczej, Monitor Polski nr 10, poz. 128.

²⁴ *Wicepremier Waldemar Pawlak w Azerbejdżanie*, Biuletyn Informacyjny Studium Europy Wschodniej, <http://www.studium.uw.edu.pl/?id=242&bid=10&nid=32>, 4.12.2010.

woju prac badawczych, wspierania inicjatyw w zakresie nowoczesnego uzbrojenia, zastosowania systemów i technologii informatycznych oraz zagadnień prawnych w dziedzinie obronności²⁵.

Przebywający z wizytą w Baku premier Donald Tusk podczas spotkania 10 marca 2010 r. z premierem Azerbejdżanu Arturem Rasi-Zade wyraził zadowolenie ze stosunków politycznych między Polską a Azerbejdżanem. Ponadto podkreślił, że oba kraje łączą podobne doświadczenia historyczne, co znacznie ułatwia wzajemne zrozumienie. Tusk wyraził nadzieję na szybką integrację Azerbejdżanu w ramach Partnerstwa Wschodniego²⁶.

Rzeczpospolita Polska i Republika Gruzji nawiązały stosunki dyplomatyczne 28 kwietnia 1992 r. W listopadzie 1995 r. powołano Ambasadę RP w Tbilisi, która rozpoczęła działalność we wrześniu 1997 r. Ambasada Gruzji w Polsce funkcjonuje od 2003 r.²⁷

W dniu 20 kwietnia 1993 r. w Tbilisi Polska i Gruzja podpisały traktat o przyjaźni i współpracy. Traktat wprowadza ogólne ramy współpracy dwustronnej w dziedzinach: bezpieczeństwa międzynarodowego, wojskowości, współpracy gospodarczej i handlowej, transportowej, regionalnej i transgranicznej, ochrony środowiska, kultury, nauki, edukacji, przestrzegania praw człowieka i zwalczania terroryzmu i przestępczości zorganizowanej²⁸.

W tym samym dniu rządy Polski i Gruzji zawarły szczegółową umowę o współpracy kulturalnej i naukowej, mocą której zobowiązały się do popierania wzajemnych stosunków w obszarach: nauki i badań, szkolnictwa i edukacji, kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, sztuki, kultury fizycznej i sportu oraz turystyki²⁹.

W dniu 5 listopada 2007 r. Polska i Gruzja podpisały w Warszawie umowę o współpracy gospodarczej, której celem jest wzmocnienie dwustronnych stosunków gospodarczych, intensyfikacja wzajemnych stosunków gospodarczych w zakresie wymiany handlowej, inwestycji i innowacji oraz wzmocnienie stosunków w obszarze transportu i energetyki. Podobnie jak w przypadku umów bilateralnych zawartych przez Polskę z Armenią i Azerbejdżanem, umowa o współpracy gospodarczej z Gruzją obejmuje takie obszary, jak: przedsiębiorczość, innowacje, sektor finansów, ubezpieczenia czy turystyka³⁰.

²⁵ Umowa z dnia 30 marca 2005 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Azerbejdżanu o współpracy w dziedzinie obronności, DzU 2010 nr 203.

²⁶ *Donald Tusk o stosunkach Polski z Azerbejdżanem*, Biuletyn Informacyjny Studium Europy Wschodniej, <http://www.studium.uw.edu.pl/?id=242&bid=10&nid=32>, 4.12.2010.

²⁷ Ambasada RP w Tbilisi, <http://www.tbilisi.polemb.net/index.php?document=34>, 16.12.2010.

²⁸ Traktat z dnia 20 kwietnia 1993 r. o przyjaźni i współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Gruzji, DzU 2000 nr 2, poz. 7.

²⁹ Umowa z dnia 20 kwietnia 1993 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Gruzji o współpracy kulturalnej i naukowej, DzU nr 117, poz. 525.

³⁰ Umowa z dnia 5 listopada 2007 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Gruzji o współpracy gospodarczej, Monitor Polski nr 79, poz. 695.

4. Podsumowanie

Polska jest promotorem Partnerstwa Wschodniego, ale jej stosunek do procesu rozszerzenia zmienił się i jest to być może jedna z bardziej niezauważonych zmian polskiej polityki zagranicznej. Przed laty uchodziła ona za wielkiego zwolennika rozszerzenia UE, teraz budzi ono mieszane uczucia w elitach politycznych. Rozszerzenie nigdy nie było nawet rozpatrywane jako priorytet przyszłej polskiej prezydencji, choć formalnie nadal jest popierane przez stronę polską³¹.

Jeśli zaś chodzi o polską politykę wschodnią, to obrana strategia dwutorowości zakłada utrzymywanie stosunków z Rosją przy jednoczesnym rozwijaniu stosunków z państwami byłego ZSRR. Widoczna w polskiej polityce idea prometeizmu kładzie nacisk na współpracę z nowo powstałymi podmiotami, co ma im pomóc w przyjęciu standardów europejskich. Polska polityka wschodnia wobec krajów Kaukazu Południowego do niedawna była polityką raczej bierną. Przez wiele lat Polska w ograniczonym zakresie utrzymywała swoje placówki dyplomatyczne w tym regionie. Zdaniem Pawła Kowala kolorowe rewolucje przyczyniły się do wzrostu zainteresowania kształtowaniem bardziej partnerskich relacji z krajami Europy Wschodniej, np. zaangażowanie prezydenta Kwaśniewskiego w sprawę Ukrainy czy zaangażowanie prezydenta Kaczyńskiego w sprawę Gruzji. Polityka Polski wobec Kaukazu odżyła wraz z pogorszeniem się stosunków z Rosją. Według Wojciecha Tworowskiego „Polityka Polski wobec Rosji jest w pewnym sensie wypadkową polityki Rosji wobec Polski. A nasza polityka wobec Kaukazu jest w dużej mierze wypadkową polityki Rosji wobec Polski”. Należy zgodzić się z opinią, że polityka rządu polskiego wobec krajów Kaukazu w postaci wspierania kolorowych rewolucji, zaangażowania w rozszerzanie wartości demokratycznych i standardów europejskich, a także wspierania euroatlantyckich aspiracji tych krajów przybiera postać misji cywilizacyjnej (prometejskiej). Wydaje się, że należałoby zdefiniować interesy Polski w regionie Kaukazu Południowego oraz wyraźnie określić cele strategiczne wobec Armenii, Azerbejdżanu i Gruzji³².

Państwa Kaukazu Południowego deklarują zadowolenie z Partnerstwa Wschodniego, chociaż jest to uwarunkowane różnymi czynnikami politycznymi i ekonomicznymi. Azerbejdżanowi zależy głównie na współpracy energetycznej, a Armenia ma nadzieję na umowę stowarzyszeniową. Wydaje się, że spośród państw Kaukazu Południowego na szeroką współpracę w ramach Partnerstwa gotowa jest jedynie Gruzja. Analizując efekty funkcjonowania PW, można dojść do wniosku, że są one nieznaczące. Z drugiej strony program jest ważny, ponieważ pokazuje, że Unia Europejska jest zainteresowana tym regionem, chociaż nowa inicjatywa nie oznacza ani nie wyklucza perspektywy członkostwa w UE. Oceniając znaczenie Polski dla

³¹ P. Świeboda, *Lizbona – brama czy zapora?*, „Nowa Europa Wschodnia” nr 2/2010, Kolegium Europy Wschodniej, Wrocław 2010.

³² E. Sadowska, *Polska polityka wschodnia – „kontynuacja nieskuteczności”*, Portal Spraw Zagranicznych, <http://www.psz.pl/Polska-polityka-wschodnia-kontynuacja-nieskuteczności>, 5.12.2010.

kształtowania polityki wschodniej UE, należy podkreślić, że po kilku nieudanych próbach wpływania na ten proces (Europejska Polityka Sąsiedztwa, Wymiar Wschodni, Synergia Czarnomorska) Warszawie udało się zainicjować projekt Partnerstwa Wschodniego, który częściowo jest realizacją polskich ambicji współkształtowania wschodniej polityki Unii. Jest to rezultat stopniowego wzrostu polskich wpływów w ramach mechanizmów unijnych, umiejętności nawiązywania koalicji, jak i zdolności do umiejętnej promocji polskich idei na forum unijnym. Ponadto pośrednio Polska ma również wpływ na procesy demokratyzacji w tych państwach³³.

Literatura

- Ambasada RP w Erewanie, <http://www.erevan.polemb.net>.
- Ambasada RP w Tbilisi, <http://www.tbilisi.polemb.net/index.php?document=34>.
- Donald Tusk o stosunkach Polski z Azerbejdżanem, Biuletyn Informacyjny Studium Europy Wschodniej, <http://www.studium.uw.edu.pl/?id=242&bid=10&nid=32>.
- Falkowski M., *Polityka Rosji na Kaukazie Południowym i w Azji Centralnej*, Prace OSW nr 23, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2006.
- Implementation of the Eastern Partnership: Report to the Meeting of Foreign Affairs Ministers*, December 13, 2010, European Union-EEAS, <http://eeas.europa.eu/eastern/docs>.
- Kaczmarek M., *Polska polityka wschodnia na tle polityki wschodniej Unii Europejskiej, czyli Europa idzie na Wschód (po 2005 roku)*, Monitoring Polskiej Polityki Zagranicznej, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 2009.
- Partnership and Cooperation Agreements (PCAs)*, Portal Europa, http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries.
- Partnerstwo Wschodnie*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <http://www.msz.gov.pl>.
- Polska pomoc*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, <http://www.polskapomoc.gov.pl>.
- Polsko-azerbejdżańska opowieść. Rozmowa z Vilayatem Guliyewem, Ambasadorem Nadzwyczajnym i Pełnomocnym Republiki Azerbejdżanu w Polsce*, Magazyn Polityczno-Biznesowy Świat Elit, <http://www.swiatelit.com.pl/index>.
- Program polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2011*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2010.
- Sadowska E., *Polska polityka wschodnia – „kontynuacja nieskuteczności”*, Portal Spraw Zagranicznych, <http://www.psz.pl/Polska-polityka-wschodnia-kontynuacja-nieskuteczności>.
- Sikorski: Polska wspiera aspiracje Gruzji do NATO*, Fakty Interia.pl, <http://fakty.interia.pl/raport/gruzja-osetia/news>.
- Stosunki dwustronne Gruzja – Polska*, Stosunki Międzynarodowe, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Gruzja,stosunki_dwustronne,Polska.
- Świeboda P., *Lizbona – brama czy zapora?*, „Nowa Europa Wschodnia” nr 2/2010, Kolegium Europy Wschodniej, Wrocław 2010.
- Traktat z dnia 20 kwietnia 1993 r. o przyjaźni i współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Gruzji, DzU 2000 nr 2, poz. 7.
- Umowa z dnia 22 kwietnia 1996 r. o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Armenii, z drugiej strony, DzU nr 39, poz. 269.

³³ E. Sadowska, wyd. cyt.

- Umowa z dnia 22 kwietnia 1996 r. o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z jednej strony a Republiką Azerbejdżańską z drugiej strony DzU L 246 z 17.09.1999.
- Umowa z dnia 22 kwietnia 1996 r. o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z jednej strony a Gruzją z drugiej strony, DzU L 205 z 4.08.1999.
- Umowa z dnia 30 marca 2005 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Azerbejdżanu o współpracy w dziedzinie obronności, DzU 2010 nr 203.
- Umowa z dnia 27 stycznia 1998 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Republiki Armenii o współpracy kulturalnej i naukowej, DzU 2000 nr 2, poz. 9.
- Umowa z dnia 6 września 1994 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Armenii o współpracy w dziedzinie obronności, DzU nr 221, poz. 1902.
- Umowa z dnia 20 kwietnia 1993 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Gruzji o współpracy kulturalnej i naukowej, DzU nr 117, poz. 525.
- Umowa z dnia 12 marca 2010 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Armenii o współpracy gospodarczej, Monitor Polski nr 56, poz. 761.
- Umowa z dnia 5 listopada 2007 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Gruzji o współpracy gospodarczej, Monitor Polski nr 79, poz. 695.
- Umowa z dnia 30 marca 2005 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Azerbejdżanu o współpracy gospodarczej, Monitor Polski nr 10, poz. 128.
- Vademecum on Financing in the Frame of the Eastern Partnership*, European Commission External Relations Directorate General Directorate European Neighbourhood Policy, 24 September 2010, ENPI Info Centre, <http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=20433&id>.
- Wicepremier Waldemar Pawlak w Azerbejdżanie*, Biuletyn Informacyjny Studium Europy Wschodniej, <http://www.studium.uw.edu.pl/?id=242&bid=10&nid=32>.
- Wizyta ministra spraw zagranicznych Armenii*, Prawnik.pl, <http://www.prawnik.pl/wiadomosci/wazne/100339>.
- Wojna B., Gniazdowski M., *Partnerstwo Wschodnie – raport otwarcia*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa, kwiecień 2009.

LEGAL-POLITICAL DETERMINANTS OF ECONOMIC COOPERATION BETWEEN POLAND AND THE SOUTH CAUCASUS COUNTRIES

Summary: The aim of the paper is to analyze the scope and objectives of the legal-political determinants of the economic cooperation between Poland and the South Caucasus countries. Recently, relations between Poland and Armenia, Azerbaijan and Georgia have intensified both in the bilateral aspects and multilateral track of the Eastern Partnership. However, the study emphasizes that a deepen and comprehensive evaluation of progress in the Eastern Partnership implementation will be possible in a few years. The author indicates that the South Caucasus countries declare a satisfaction from the Eastern Partnership program, although it arises from the different political and economic conditions. Azerbaijan is mainly focused on energetic cooperation. Armenia hopes to sign an association agreement. It seems that among the South Caucasus countries only Georgia is ready for a wide cooperation in frame of the partnership.

Keywords: South Caucasus, Eastern Partnership, European Neighbourhood Policy.